

Mr. B. J. Asscher (1925) is sedert 1977 vice-president van de arrondissementsrechtbank te Amsterdam.

Incidenten en creativiteit

Terwijl ik dit schrijf regent het, aan één stuk door.

Toch had de Bilt zonnige perioden voorspeld.

Meteoroloog zijn is niet gemakkelijk. Hij wordt vaker dan hem lief is geconfronteerd met zijn onvermogen een juiste prognose te geven.

Dan heeft de futuroloog het eenvoudiger. Indien er al iemand naar hem luistert zal zijn ongelijk pas blijken als hij al niet meer onder de levenden is.

Wat doen meteorologen en futurologen nu verkeerd, dat hun uitkomsten er zo vaak naast zijn? Ik heb van geen van beide beroepen enig verstand, dus moet die vraag niet zo moeilijk te beantwoorden zijn.

Beiden kennen een aantal gegevens uit het verleden en observeren vervolgens de overeenkomstige gegevens uit het heden. Men verbindt die gegevens alsof het punten waren door een lijn, die men doortrekt. Daardoor ontstaat een beeld van de toekomst. Zo heeft men bij voorbeeld in de afgelopen decennia de groei van onze bevolking en een aantal daarmee samenhangende voorzieningen diverse malen

foutief voorspeld.

Hoe komt het nu, dat die aldus verkregen toekomstbeelden onjuist zijn gebleken? De fout lijkt mij te zijn, dat men het inwonertal van Nederland niet als een feit mag hanteren. Men moet het beschouwen als een toestand, een toestand die is ontstaan door talloze elkaar tegenstrevende factoren (bijv. geboorte-sterfte, emigratie-immigratie), maar ook vele andere, die wellicht niet eens op eenvoudige wijze als factor definiëerbaar zijn. Verandert één van die factoren, of valt hij weg, of komen er nieuwe, andere, dan ontstaat een nieuwe evenwichtstoestand. Sommige factoren kan men beheersen, andere in het geheel niet. Soms ook treden volledig onvoorziene neven-effecten op. Zo had de invoering van de bromfietshelm, bedoeld als voorschrift in het belang van de verkeersveiligheid, als onverwacht (maar welkom) neven-effect een spectaculaire daling van het aantal bromfietsdiefstallen.

Regeren is vooruitzien. Maar hoe moet men regeren als beroeps-vooruitzieners zoals meteorologen en futurologen het af laten weten.

In alle bescheidenheid denk ik dat we

niet zo ver vooruit moeten kijken. We kunnen het niet. En als we het proberen worden we het niet eens. Onze argumenten zijn natuurlijk beter dan die van onze tegenstanders, maar we kunnen het niet bewijzen. Dat betekent natuurlijk niet dat alle denken over een verder gelegen toekomst zonder zin zou zijn. In dit verband wil ik echter niet méér zeggen, dan dat het lange-termijndenken nauwelijks bepalend kan zijn voor de inhoud van beslissingen, die een beslisser moet nemen. Hoe komt men dan tot beslissingen, als het niet mag zijn op basis van toekomstverwachtingen en -voorspellingen op langere termijn.

Uitgangspunt is natuurlijk, dat de beslisser een visie heeft vanuit zijn levensbeschouwing, zijn politieke voorkeur, zijn geloof of daarmee op één lijn te stellen notities. Daarvan uitgaande zal de beslisser nimmer beslissingen mogen nemen of nastreven op de uitsluitende grond, dat ze de verwezenlijking van zijn visie dichterbij brengen. Doet hij dat toch, dan zal hij een reputatie als 'drammer' opbouwen, en uiteindelijk weinig of niets van zijn idealen kunnen verwerkelijken. De enige beslisser die dat wel kan is de dictator, die ik hier buiten beschouwing mag laten. Er moet dus nog een tweede grond of aanleiding voor een beslissing zijn. Die tweede grond noem ik het 'incident'. Doet zich een incident voor, dan lijkt het voor de oppervlakkige beschouwer alsof de genomen beslissing niet anders is geweest dan een reactie op het incident. De Beslisser (nu met een hoofdletter) weet beter. Voor hem ligt in het incident de mogelijkheid besloten voor een reactie die in het gevlij is met zijn lange-termijnvisie. De kracht van de beslisser ligt in zijn vermogen door beslissingen in incidenten zijn grote doel dichterbij te brengen. Daarom ziet hij het tevens als zijn opdracht te verhinderen, dat bij reacties op incidenten wordt teruggegrepen naar 'vroeger'. Wie dat soort regressie pleegt

begaat een kardinale fout. Wie bij voorbeeld zegt, dat het minimum jeugdloon moet worden afgeschaft om de economie gezond te maken, en daarbij slechts voor heeft een zijns inziens foutieve maatregel ongedaan te maken, bezondigt zich aan dezelfde simplificatie als de man die zegt dat in tweeduizend zoveel onze energie op is.

De ware beslisser verwelkomt incidenten. Hij herkent ze, hij voorziet ze, eerder dan anderen. Slechts bedreigt hem het risico, dat hij ze wil gaan uitlokken, dat hij ze laat ontstaan. Dan is hij manipulator geworden, de tegenpool van de dictator, en daardoor in gevaar aan hem gelijk.

Wij leven in een incidentrijke tijd. De noodzaak om te bezuinigen kan onze beslissingsdrang, onze creativiteit en onze inventiviteit prikkelen. Een voorbeeld: de gedachte aan een alternatieve straf (dienstverlening) ontstond in een tijd dat wij de nadelen van de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf zeer duidelijk zagen (wèl stigmatisering, maar daartegenover door de korte duur van de straf geen mogelijkheid tot positieve gedragsbeïnvloeding). De dienstverlening wordt thans een succes. Waarom? Omdat het een veel goedkopere straf is dan de gevangenisstraf. Dat is geen slechte zaak. Integendeel!

Ik verwacht van onze beslissers niet méér dan dat zij incidenten herkennen en er creatief op reageren en dat zij dat vermogen op anderen weten over te dragen. Dan zijn incidenten niet langer de gebeurtenissen waardoor regeerders worden gestoord in hun bezigheden. Neen, dan vormt de behandeling ervan juist het meest wezenlijke van hun taak.

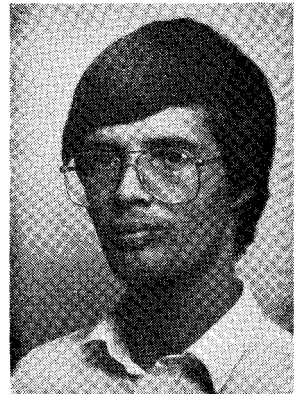
In de brief van uw redactie-secretaris die aanleiding vormde tot vorenstaande beschouwing stelt hij mij de vraag, wat mij benauwt, als ik om mij heen kijk vanaf de plaats en de positie die ik inneem. Het antwoord mag duidelijk zijn. Niets! Als tenminste onze beslissers in staat zul-

len blijken de actuele problemen waarvoor zij zijn gesteld te lijf te gaan met reacties waarin hun visie op de achtergrond meespeelt.

Aldus scheppen onze beslissers het klimaat, waarin de samenleving zich kan ontplooiën en ontwikkelen. De crisis,

waarin onze economie zich bevindt, zou dan best eens gelijk elk incident een 'bles-sing in disguise' kunnen zijn. En de toekomst een vooruitzicht, waarvoor men niet benauwd behoeft te zijn. Af en toe een bui, maar ook zonnige perioden.

Mr. drs. J. P. Balkenende (27) is werkzaam bij de afdeling juridische zaken van het Bureau van de Academische Raad en lid van de gemeenteraad van Amstelveen voor het CDA.

Over perspectieven gesproken

Naar wat voor een toekomst zijn wij onderweg? Welk toekomstbeeld bestaat er op staatkundig, economisch, politiek en cultureel terrein? Welke ontwikkelingen zijn benauwend, welke hoopvol? Het zoeken naar antwoorden op deze vragen van de redactie van Christen Democratische Verkenningen is verre van eenvoudig. Ondanks de in wetenschappelijke kring ontwikkelde methoden van toekomstvoorspelling en de vele boeken, waarin verschillende 'toekomstscenario's' elkaar afwisselen, blijft het beeld voor de komende decennia duister en onzeker. Daar komt bij dat de 'toekomst' niet iets is dat zomaar op ons afkomt. Integendeel, mensen van 1983 bouwen nu aan die toekomst en zijn medeverantwoordelijk voor hetgeen in die jaren zal geschieden. De

vraag 'naar wat voor een toekomst zijn wij onderweg' kan en mag daarom niet los worden gezien van de vraag 'welke toekomst willen wij'. Tussen idealen en toekomstige realiteit bestaat een wisselwerking. Besef van dat gegeven leidt ertoe dat men vorm zal willen geven aan die toekomst, anders gezegd: het leidt tot politiek handelen.

Een aspect, dat voor de toekomst van groot belang is – en waartoe ik me nu beperk –, is het karakter van het overheidsingrijpen in het maatschappelijk leven. Gedurende lange tijd heeft de overheid zich terughoudend opgesteld: haar taak was beperkt tot het waarborgen van de fundamentele vrijheden en rechten van de burgers. Gaandeweg nam het overheids-